

УДК 504.06:37.013.33

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)-124-137](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-124-137)

Гармата Олександр Миколайович кандидат педагогічних наук, доцент кафедри Безпеки життєдіяльності та фізичного виховання, Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0003-1680-441X>

Красавцева Людмила Юріївна кандидат наук з державного управління, завідувачка кафедрою загальнотеоретичної та прикладної підготовки, Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-8187-7407>

Курчаба Олександр Євгенійович спеціаліст вищої категорії, методист, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0002-4971-6435>

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ» В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Анотація. *Мета статті* – теоретичне обґрунтування ролі екологічної безпеки як ключового компонента навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності», аналізі підходів до її інтеграції в освітній процес закладів освіти та визначенні можливостей формування у здобувачів освіти екологічної свідомості й культури безпеки. У статті використано такі *методи дослідження*: аналіз та узагальнення наукових джерел, систематизація та класифікація підходів до викладання екологічної безпеки у межах дисципліни «Безпека життєдіяльності»; прогностичний метод. *Результати дослідження.* Визначено, що екологічна безпека виступає ключовим елементом системи захисту людини й суспільства. У межах навчального курсу екологічна складова реалізується через формування компетентностей, які охоплюють не лише знання про ризики для довкілля, а й уміння аналізувати їх та приймати виважені рішення у ситуаціях, пов'язаних із безпекою життєдіяльності. Доведено доцільність включення екологічної компетентності до освітніх програм закладів освіти. Підкреслено, що розвиток екологічної грамотності у здобувачів освіти формує критичне мислення, відповідальне ставлення до довкілля та підвищує готовність до професійної діяльності в умовах актуальних екологічних загроз. Найбільш результативними визнано методологічні підходи, що ґрунтуються на використанні активних та інтерактивних освітніх технологій, серед яких – аналіз

практичних ситуацій, виконання проєктів і застосування цифрових освітніх ресурсів. Сформульовано теоретичні підходи до вдосконалення змісту дисципліни «Безпека життєдіяльності». Обґрунтовано, що сучасний навчальний курс повинен поєднувати міждисциплінарний зміст, відображати актуальні екологічні виклики, забезпечувати розвиток практичних умінь і формування екологічної свідомості здобувачів освіти на основі інноваційних педагогічних технологій. Реалізація такого підходу створює умови для цілісного навчального процесу, спрямованого на оволодіння системою знань та компетентностей у сфері екологічної безпеки. *Перспективами подальших розвідок* визначається у дослідженні цифрових освітніх платформ та інтерактивних технологій, які можуть забезпечити підвищення рівня екологічної безпеки та компетентності у здобувачів освіти.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічна компетентність, безпека життєдіяльності, здобувачі освіти, екологічна грамотність, міждисциплінарний підхід, інтерактивні технології, проєктне навчання, критичне мислення.

Garmata Oleksandr PhD, Associate Professor of the Department of Life Safety and Physical Education, State University of Information and Communication Technologies, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-1680-441X>

Krasavtseva Liudmyla PhD in Public Administration, Head of the Department of General Theoretical and Applied Training, Kyiv Professional College of Tourism and Hospitality Management, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-8187-7407>

Kurchaba Oleksandr Specialist of the Highest Qualification Category, Methodologist, Lutsk Pedagogical College, Municipal Institution of Higher Education of the Volyn Regional Council, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0002-4971-6435>

ENVIRONMENTAL SAFETY AS A COMPONENT OF THE "LIFE SAFETY" DISCIPLINE IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. *The aim of the article* is to theoretically substantiate the role of environmental safety as a key component of the academic discipline “Life Safety,” to analyze approaches for its integration into the educational process of higher education institutions, and to identify opportunities for developing environmental awareness and a safety culture among learners. The study employs the following *research methods*: analysis and synthesis of scientific sources, systematization and classification of approaches to teaching environmental safety within the “Life Safety” course, and predictive methods. *Results.* It has been established that environmental safety is a crucial element of the human and societal protection system. Within the framework of

the academic course, the environmental component is realized through the development of competencies that encompass not only knowledge of environmental risks but also the ability to analyze them and make informed decisions in life safety-related situations. The inclusion of environmental competence in educational programs of higher education institutions is substantiated. It is emphasized that fostering environmental literacy among learners promotes critical thinking, responsible attitudes toward the environment, and enhances readiness for professional activities under contemporary ecological threats. Methodological approaches based on active and interactive educational technologies—such as case analysis, project-based learning, and the use of digital educational resources—are recognized as the most effective. Theoretical approaches to improving the content of the “Life Safety” course have been formulated. It is argued that a modern academic course should integrate interdisciplinary content, reflect current environmental challenges, ensure the development of practical skills, and foster environmental consciousness among learners through innovative pedagogical technologies. Implementing this approach creates conditions for a holistic educational process aimed at mastering a comprehensive system of knowledge and competencies in the field of environmental safety. *Prospects for further research* involve the study of digital educational platforms and interactive technologies that can enhance the level of environmental safety and competence among learners.

Keywords: environmental safety, environmental competence, life safety, learners, environmental literacy, interdisciplinary approach, interactive technologies, project-based learning, critical thinking.

Постановка проблеми. Сучасний світ стикається з низкою глобальних екологічних викликів, включаючи кліматичні зміни, техногенні катастрофи та наслідки воєнних конфліктів, що робить проблему екологічної безпеки надзвичайно актуальною. Вона виступає не лише як елемент забезпечення сталого розвитку країни, а й як фундаментальний чинник, що забезпечує збереження життя та здоров'я людей, визначаючи рівень безпечності та якості життєдіяльності суспільства.

Законодавчо-нормативна база України підтверджує стратегічну значущість екологічної безпеки для сталого розвитку держави. Зокрема, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) [1] встановлює державні гарантії громадянам на проживання в безпечному для життя та здоров'я довкіллі та наголошує на необхідності інтегрування екологічного компоненту у різні сфери суспільного життя. Крім того, у стратегії державної екологічної політики на період до 2030 року (2019) [2] визначено пріоритети формування екологічної свідомості громадян, розвитку культури екологічного мислення та виховання відповідального ставлення до природних ресурсів, що забезпечує основу для комплексного підходу до забезпечення екологічної безпеки.

Особливої актуальності набуває питання екологічної безпеки у системі освіти. Відповідно до Концепції екологічної освіти України (2001) [3], екологічні аспекти мають бути інтегровані у навчальні програми на всіх рівнях освіти, що сприяє формуванню екологічної компетентності та підвищенню рівня екологічної грамотності населення. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти (2020) [4], а також типові освітні програми (2021) [5], затверджені Міністерством освіти і науки України, передбачають розвиток умінь і навичок у сфері безпеки життєдіяльності та формування екологічної культури. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним освітнім тенденціям і підтверджує зобов'язання України щодо забезпечення сталого розвитку.

Таким чином, актуальність проведеного дослідження обумовлюється потребою: 1) оновлення змісту навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» відповідно до сучасних екологічних викликів та державних стратегій; 2) розвитку у здобувачів освіти екологічної компетентності та формування свідомого ставлення до навколишнього середовища; 3) забезпечення гармонійного поєднання теоретичних знань із практичними навичками у сфері екологічної безпеки; 4) реалізації стратегічних цілей державної та освітньої політики, спрямованих на підвищення рівня екологічної культури громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що проблематика екологічної безпеки актуальна у концептуально-термінологічному полі наукових дискусій. Так, сучасне розуміння екологічної безпеки у освітньому середовищі формувалося під впливом валеологічного підходу. Згідно з Б.Максимчуком (2012) [6, с. 66-73], валеологічний світогляд передбачає інтеграцію знань про здоров'я, потенційні ризики та методи їхньої мінімізації, що створює концептуальний місток до досліджень у сфері безпеки, де екологічний аспект розглядається як критичний чинник збереження життя та здоров'я. Дослідження Г.Тарасенка, Б.Максимчука, Т.Браніцької, І.Демченко, І.Хмеляр, М.Пічура, В.Трофіменка, І.Максимчук (2019) [7, с. 174-179], розширюють цю перспективу, включаючи не лише індивідуальні аспекти здоров'я, а й сукупність чинників його удосконалення, серед яких особливу роль відіграють екологічні складові.

Дослідження В.Копанчука (2020) [8, с. 45-49] та М.Хилька (2021) [9, с. 69-75] свідчать про те, що екологічна безпека виступає ключовою складовою національної безпеки, що підвищує значущість відповідних навчальних модулів у курсах з безпеки життєдіяльності. У такому контексті екологічна підготовка виходить за межі окремих елементів навчальної програми та стає стратегічним освітнім пріоритетом, спрямованим на формування громадянської відповідальності та здатності діяти у надзвичайних ситуаціях. У свою чергу, В.Яворська (2023) [10, с. 56-62], аналізуючи визначення екологічної безпеки в умовах екоциду, акцентує увагу на її юридичній та етичній складовій, що повинна відображатися у навчальних цілях дисципліни «Безпека життєдіяльності», зокрема через

розвиток правосвідомості, екологічної етики та поведінки, спрямованої на запобігання ризикам.

Дослідження В.Данкевича, Є.Данкевича, А.Данкевича, В.Наумчука (2023) [11, с. 45-53] разом із працями І.Левченка та А.Буряка (2023) [12, с. 96-105] демонструють, що процеси післявоєнної відбудови та забезпечення продовольчої безпеки безпосередньо залежать від прийняття екологічно виважених рішень, що, у свою чергу, пов'язано з рівнем компетентності фахівців, підготовка яких здійснюється в закладах освіти. В.Курепін (2024) [13, с. 84-87] підкреслює, що впровадження ресурсозберігаючих технологій на регіональному рівні є ефективним інструментом зменшення екологічних ризиків.

О.Кобилянський (2013) [14, с. 43-48] та О.Поліщук, С.Репінський і А.Слабкий (2017) [15, с. 72-80] узагальнюють компетентнісний підхід у викладанні дисциплін безпекового циклу у закладах освіти, виділяючи ключові результати навчання, серед яких ідентифікація ризиків, прийняття обґрунтованих рішень, формування правової відповідальності та ефективна комунікація небезпечних ситуацій. Навчальні посібники М.Ворожбіяна та ін. (2016) [16] і Т.Стиценка та ін. (2018) [17] окреслюють зміст дисципліни «Безпека життєдіяльності», охоплюючи теми ризиків, надзвичайних ситуацій, охорони праці та цивільного захисту й пропонують методики викладання, які можуть бути адаптовані для включення екологічної складової. Це передбачає інтеграцію модулів, присвячених антропогенному впливу на довкілля, системам екологічного моніторингу та аналізу життєвого циклу продуктів, що підсилює практичну цінність навчання та формування екологічної компетентності у здобувачів освіти.

А.Моца (2025) [18, с. 345-352] демонструє ефективність здоров'язбережувальних освітніх технологій як механізму інтеграції змісту дисципліни «Безпека життєдіяльності» та екологічної безпеки, зокрема через проєктне навчання, проблемно-орієнтовані завдання та симуляційні вправи. Дослідження І.Чейпеш, Л.Маляр і М.Кухта (2024) [19, с. 776-785] розширює цей підхід міждисциплінарним вектором, показуючи, що іншомовна підготовка може включати екологічні теми, такі як спеціалізована термінологія та рольові комунікації у надзвичайних ситуаціях, що одночасно зміцнює мовну й екологічну компетентності здобувачів освіти. У контексті цифровізації В.Петренко і О.Саух (2025) [20, с. 116-125] вказують на те, що використання e-learning для формування цифрової культури пожежної безпеки підвищує мотивацію здобувачів, ефективність контролю знань та залученість у навчальний процес завдяки аналітичним інструментам, тренажерам та сценарним моделям. Дослідження О.Герасимчук (2022) [21] конкретизує роль курсу «Екологія та безпека життєдіяльності» у формуванні особистої, професійної та екологічної безпеки. Додатково, роботи С.Смірнова, Н.Дмитрищука та Ю.Силенко (2023) [22, с. 283-289] і Y.Sylenko (2024) [23, с. 68-76] підкрес-

люють значення партнерської взаємодії та індивідуалізації самостійної роботи для професійної самореалізації (у безпековій освіті це реалізується через проєкти, наставництво, адаптивні навчальні траєкторії та цифрові симуляції).

Отже, сучасні дослідження підкреслюють значення інтеграції екологічної безпеки у зміст дисципліни «Безпека життєдіяльності» через міждисциплінарні підходи, цифрові технології, здоров'язберезувальні методики та партнерську взаємодію. Водночас залишаються невизначеними питання щодо єдиної методології включення екологічних модулів, практичних кейсів і симуляцій, оцінки рівня екологічної компетентності здобувачів освіти.

Мета статті – теоретичне обґрунтування ролі екологічної безпеки як ключового компонента навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності», аналізі підходів до її інтеграції в освітній процес закладів освіти та визначенні можливостей формування у здобувачів освіти екологічної свідомості й культури безпеки.

Цілями статті визначено: 1) дослідити сутність екологічної безпеки та її місце у структурі дисципліни «Безпека життєдіяльності»; 2) обґрунтувати необхідність інтеграції екологічної компетентності у навчальні програми закладів освіти та систематизувати методологічні підходи до формування екологічної грамотності здобувачів освіти; 3) розробити теоретичні засади удосконалення змісту дисципліни «Безпека життєдіяльності» з урахуванням сучасних екологічних викликів і перспектив сталого розвитку.

Методологічною базою дослідження є спектр підходів, зокрема системний (що розглядає екологічну безпеку як цілісний елемент навчальної дисципліни та освітньої політики); компетентнісний підхід (що орієнтує на формування у здобувачів освіти екологічної компетентності як складової загальної культури безпеки); інтегративний (що об'єднує знання із природних, соціальних, правових та технічних наук у зміст освітньої дисципліни «Безпека життєдіяльності»); аксіологічний підхід (що здійснює формування ціннісного ставлення здобувачів освіти до природи, відповідальності за екологічні ризики).

Методи дослідження: *аналіз та узагальнення наукових джерел* (з проблеми екологічної та техногенної безпеки); *систематизація та класифікація* підходів до викладання екологічної безпеки у межах дисципліни «Безпека життєдіяльності»; *прогностичний метод* (для визначення перспектив удосконалення освітнього процесу у сфері безпеки життєдіяльності з урахуванням екологічних викликів).

Виклад основного матеріалу. Категорія екологічної безпеки в сучасній науковій та нормативно-правовій площині трактується як багатомірне явище, що поєднує правові, соціальні, природничі й технічні компоненти. Так, у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) зазначається, що «підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища,

в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів» (ст. 7) [1]. Екологічна безпека у Законі визначається, як «такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» (ст. 50) [1]. Така дефініція кореспондує з міжнародними підходами, де екологічна безпека розглядається як складова сталого розвитку та глобальної системи безпеки.

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2030 року» (2019), гарантування екологічної безпеки визнається стратегічним пріоритетом держави, що має досягатися шляхом інтеграції принципів сталого розвитку у всі сфери суспільного життя, зокрема в освітню діяльність. Особливий акцент у цьому документі робиться на вихованні екологічної культури та відповідальної поведінки громадян [2].

В освітньому контексті екологічна безпека виступає складовою ширшої категорії безпеки життєдіяльності, що згідно з освітніми стандартами передбачає опанування знань, формування практичних умінь і розвиток компетентностей, необхідних для збереження здоров'я, забезпечення особистої та колективної безпеки й запобігання ризикам у середовищі життєдіяльності (Державний стандарт, 2020) [4]. Так, наголошується, що «здоров'язбережувальна компетентність як: ключова формується на міжпредметному рівні шляхом оволодіння предметними компетенціями з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів основної школи; предметна – у результаті засвоєння змісту предметів освітньої галузі і оволодіння учнями відповідними компетенціями» [4]. Таким чином, у межах курсу «Безпека життєдіяльності» екологічна безпека реалізує як когнітивну функцію (розуміння природи екологічних ризиків), так і практичну (оволодіння навичками екологічно свідомої поведінки).

У Концепції екологічної освіти України (2001) акцентовано на міждисциплінарному характері цього феномена, оскільки він інтегрує природничі, технічні, правові й гуманітарні знання [3]. Зазначається, що «екологічна освіта, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських екологічних організацій), екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту» [3]. Натомість «зміст екологічної освіти повинен бути спрямований на формування особистості з екологічно світоглядною установкою на дотримання норм екологічно грамотної поведінки і виконання практичних дій щодо захисту власного здоров'я і навколишнього природного середовища і передбачає розробку системи наукових знань (уявлень, понять, закономірностей), які відображають філософські, природничо-наукові, правові й

морально-етичні, соціально-економічні, технічні й військові аспекти екологічної освіти» [3]. Такий підхід пояснює необхідність органічного включення екологічної тематики у навчальні програми з безпеки життєдіяльності, що має на меті формування цілісного бачення безпеки та підготовку до комплексного реагування на виклики.

Отже, екологічна безпека в структурі дисципліни «Безпека життєдіяльності» виконує не лише навчально-пізнавальну, а й виховну місію. Вона сприяє становленню екологічної свідомості, формуванню ціннісних орієнтацій, розвитку відповідального ставлення до природи та готовності ухвалювати рішення в умовах екологічних ризиків. У підсумку можна констатувати, що екологічна безпека виходить за межі вузького розуміння захисту від шкідливих факторів середовища й постає як системний освітній орієнтир, спрямований на вироблення компетентностей, необхідних для сталого й безпечного розвитку суспільства.

Включення екологічної компетентності до освітніх програм зумовлюється вимогами чинної нормативно-правової бази. У положеннях Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2020) зазначається, що «екологічний компонент спрямований на формування в учнів екологічної свідомості та дотримання правил екологічно безпечної поведінки в навколишньому природному середовищі» в межах освітньої галузі «Природознавство» [4]. Відповідно, екологічна компетентність закріплена як один із провідних результатів навчання, що реалізується шляхом інтеграції відповідних знань у різні предметні курси, зокрема у дисципліну «Безпека життєдіяльності». Відтак інтеграція екологічної складової у зміст навчальних програм має носити системний характер: поєднувати когнітивний, ціннісний і поведінковий рівні підготовки здобувачів освіти.

Розглянемо методологічні підходи до формування екологічної грамотності (табл. 1).

Таблиця 1

Методологічні підходи до формування екологічної грамотності у здобувачів освіти

Підхід	Характеристика	Приклади реалізації
Компетентнісний підхід	Орієнтація на формування практичних умінь та екологічної відповідальності	Включення модулів з оцінки екологічних ризиків, розробка проєктів з охорони довкілля
Інтегративний підхід	Інтеграція екологічної тематики в різні навчальні дисципліни	Використання екологічних кейсів на уроках іноземних мов, історії, фізики
Діяльнісний підхід	Акцент на здобутті досвіду вирішення екологічних проблем	Екологічні тренінги, симуляції надзвичайних ситуацій
Ціннісно-орієнтований підхід	формування екологічної культури, світогляду та особистісної відповідальності	Виховні заходи, учнівсько-студентські ініціативи з еко-волонтерства

Отже, включення екологічної компетентності до освітніх програм слід розглядати не лише як вимогу законодавства, а й як об'єктивну потребу, зумовлену актуальними екологічними загрозами. Узагальнення наукових і методологічних підходів дає підстави стверджувати, що формування екологічної грамотності здобувачів освіти має ґрунтуватися на комплексному поєднанні компетентнісного, інтегративного, діяльнісного та аксіологічного підходів. Такий синтез забезпечує не лише накопичення знань, а й розвиток ціннісних орієнтацій та формування відповідальної поведінки у ставленні до довкілля й власної безпеки.

На основі проведеного аналізу сутності екологічної безпеки, необхідності інтеграції екологічної компетентності в освітні програми та чинних нормативно-правових вимог можна окреслити основні напрями удосконалення змісту дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувачів освіти різних рівнів.

По-перше, теоретичні засади мають спиратися на міждисциплінарний підхід, що поєднує екологічні, валеологічні та безпекові знання. Це дозволяє здобувачам освіти бачити взаємозв'язки між станом довкілля, здоров'ям людини та соціальною стабільністю. Наприклад, вивчення теми «Забруднення атмосферного повітря» може поєднувати фізичні знання про хімічний склад викидів, медичні – про їх вплив на організм, соціально-економічні – про витрати на ліквідацію наслідків.

По-друге, зміст курсу повинен враховувати сучасні екологічні виклики, серед яких: зміна клімату, деградація природних ресурсів, військові дії та їх екологічні наслідки. Для цього доцільно пропонувати здобувачам освіти практичні завдання, наприклад: розробка плану з енергоефективності для власної громади, аналіз випадків забруднення водойм після військових обстрілів, складання карти екологічних ризиків місцевості. Такі вправи формують не лише знання, а й готовність діяти у конкретних ситуаціях.

По-третє, методи навчання мають ґрунтуватися на активних і цифрових технологіях, що сприяють розвитку критичного мислення та самостійності. Серед ефективних форм роботи можна назвати: 1) кейс-методи (наприклад, аналіз аварії на підприємстві та визначення дій для мінімізації екологічних наслідків); 2) симуляції (тренажери з пожежної безпеки або моделювання дій під час хімічної аварії); 3) проектне навчання (створення «екологічного паспорта» закладу освіти, розробка плану поводження з відходами для громади); 4) цифрові освітні платформи (наприклад, інтерактивні карти забруднення або мобільні додатки з моніторингу екологічного стану).

По-четверте, важливо акцентувати увагу на практичних навичках екологічної безпеки. Здобувачі освіти повинні вміти не лише аналізувати проблеми, а й діяти. Це може включати: 1) відпрацювання алгоритмів поведінки у разі витоку небезпечних речовин; 2) тренінги зі зменшення побутових відходів

та сортування сміття; 3) участь у локальних екологічних експедиціях (наприклад, моніторинг стану місцевої річки); 4) моделювання евакуації населення при екологічних катастрофах.

По-п'яте, модернізація дисципліни повинна передбачати виховний аспект, формуючи у здобувачів освіти ціннісні орієнтири й громадянську позицію. Це може реалізовуватися через участь у волонтерських екологічних акціях, створення інформаційних кампаній у соціальних мережах щодо збереження довкілля, проведення екологічних флешмобів чи організацію освітніх екофестивалів.

Таким чином, удосконалення дисципліни «Безпека життєдіяльності» передбачає інтеграцію міждисциплінарних знань, урахування актуальних екологічних загроз, використання активних освітніх технологій і розвиток практичних умінь. Такий підхід дозволяє здобувачам освіти не лише отримати необхідні знання, але й сформувати екологічну грамотність, культуру безпеки та готовність до прийняття відповідальних рішень у реальних життєвих і професійних умовах.

Висновки. Отже, екологічна безпека виступає ключовою складовою системи життєвої безпеки, сприяючи мінімізації шкідливого впливу довкілля та формуванню у здобувачів освіти цінностей і відповідального ставлення до природи. Інтеграція екологічної компетентності в освітні програми є обґрунтованою та необхідною, оскільки розвиває критичне мислення, відповідальність і готовність до професійної діяльності в умовах сучасних екологічних викликів. Найбільш ефективними методологічними підходами визнано активні та інтерактивні освітні технології, зокрема аналіз практичних ситуацій, проектна діяльність та використання цифрових платформ. Теоретичне вдосконалення курсу «Безпека життєдіяльності» має ґрунтуватися на міждисциплінарному підході, поєднуючи знання з екології, валеології та безпеки життєдіяльності, що забезпечує формування комплексної системи знань і компетентностей.

Перспективами подальших розвідок визначається у дослідженні цифрових освітніх платформ та інтерактивних технологій, які можуть забезпечити підвищення рівня екологічної безпеки та компетентності у здобувачів освіти.

Література:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», від 25.06.1991 р. № 1264-XII. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 30.08.2025)
2. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Стратегія від 28.02.2019, № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 30.08.2025)
3. Рішення Колегії МОН України «Концепція екологічної освіти України». Затверджена № 13/6-19 від 20.12.2001. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=01E1O32CC0> (дата звернення: 30.08.2025)
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». Документ 1392-2011-п, чинний, поточна редакція. Редакція від 01.09.2020, підстава - 143-2020-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.08.2025)

5. Наказ МОН «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти», від 19.02.2021, № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-21#Text> (дата звернення: 30.08.2025)
6. Максимчук Б. А. Зміст валеологічного світогляду й підходи до аналізу його результативності. *Молода спортивна наука України*. 2012. Вип. 16, т. 4. С. 66–73.
7. Тарасенко Г. С., Максимчук Б. А., Браніцька Т. Р., Демченко І. І., Хмеляр І. М., Пічкур М. О., Трофіменко В. О., Максимчук І. А. Здоров'я сучасної людини: чинники його вдосконалення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 174-179. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/11651> (дата звернення: 30.08.2025)
8. Копанчук В. Екологічна безпека як складова національної безпеки України: сучасні концепції та підходи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 2 (97). С. 45–49. DOI [https://doi.org/10.36030/2310-2837-2\(97\)-2020-45-49](https://doi.org/10.36030/2310-2837-2(97)-2020-45-49)
9. Хилько М.І. Екологічна безпека як фундаментальна складова національної безпеки. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Серія «Політичні науки». 2021. С. 69-75. DOI <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2021.6.11>
10. Яворська В. Визначення поняття екологічної безпеки при екоциді. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Серія «Юридичні науки». 2023. Вип. 2(65). С. 56-62. DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.2.8>
11. Данкевич В.Є., Данкевич Є.М., Данкевич А.Є., Наумчук В.В. Економічна, продовольча та екологічна безпека в умовах післявоєнної відбудови: світовий досвід. *Modern Economics*. 2023. № 41. С. 45-53. DOI [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-07](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-07)
12. Левченко І.В., Буряк А.А. Державна підтримка розвитку АПК для забезпечення екологічної безпеки й подолання екозагроз: світовий досвід та реалії України. *Агросвіт*. 2023. Вип. 18. С. 96-105. DOI <http://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.18.96>
13. Курепін В. М. Екологічна безпека регіонів через впровадження безпечних ресурсно-зберігаючих технологій. *Продовольча безпека України в умовах війни і післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри*, (м. Миколаїв, 30-31 травня 2024 р.). 2024. С. 84-87. DOI <https://doi.org/10.31521/978-617-7149-78-0-26>
14. Кобилянський О. Компетентнісний підхід до вивчення дисциплін циклу безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 7(256), 43–48. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6777/1/9.pdf> (дата звернення: 30.08.2025)
15. Поліщук О.В., Репінський С.В., Слабкий А.В., Формування компетенцій з безпеки життєдіяльності в студентів вищих навчальних закладів. *Педагогіка безпеки*. 2017. Вип. 1. С. 72–80. DOI <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2016-1-1-72-80>
16. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / М.І. Ворожбіян, Г.В. Мигаль, О.Ф. Протасенко та ін.. Харків: УкрДУЗТ, 2016. 250 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2396/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 30.08.2025)
17. «Безпека життєдіяльності»: навч. посібник / Т.Є Стищенко, Г.В. Пронюк, Н.М. Сердюк, І.І. Хондак. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с. URL: https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2021/04/posibnik-bgd_2018.pdf (дата звернення: 30.08.2025)
18. Моца А. (2025). Здоров'язбережувальні освітні технології в підготовці здобувачів вищої освіти як складова безпеки життєдіяльності ЗВО. *Physical Culture And Sport: Scientific Perspective*. 2025. Вип. 2. С. 345–352. DOI <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.44>

19. Чейпеш І.В., Маляр Л.В., Кухта М.І. Екологічна складова іншомовної підготовки студентів закладів вищої освіти: зміст, мотивація впровадження, механізми реалізації. *Перспективи та інновації науки*. 2024. Вип. 4(38). С. 776–785. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4\(38\)-776-785](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-776-785)

20. Петренко В., Саух О. Формування цифрової культури пожежної безпеки у здобувачів освіти засобами E-LEARNING. *Пожежна безпека*. 2025. Вип. 46. С. 116-125. DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/20786662.46.2025.12>

21. Герасимчук О. Висвітлення ролі курсу «Екологія та безпека життєдіяльності» у формуванні компетенцій забезпечення особистої, професійної та екологічної безпеки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. *Нові технології навчання*. 2022. Вип. 96. С. 54-59. DOI <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.07>

22. Смірнов С., Дмитрищук Н., Силенко Ю. Партнерська взаємодія як основа успішності професійної самореалізації здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. № 65, том 3, 2023. С. 283-289. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-43>

23. Sylenko Y. Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. № 10(1), 2024. P.p. 68-76. DOI <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68>

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha» [Law of Ukraine "On Environmental Protection"], № 1264-XII, 25.06.1991. Updated 01.01.2021. Retrieved August 30, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy «Pro Osnovni zasady (stratehiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku» [Law of Ukraine "On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine until 2030"], № 2697-VIII, 28.02.2019. Retrieved August 30, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> [in Ukrainian].

3. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2001). Rishennia Kolehii MON Ukrainy «Kontseptsiia ekolohichnoi osvity Ukrainy» [Decision of the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine "Concept of Environmental Education of Ukraine"], № 13/6-19, 20.12.2001. Retrieved August 30, 2025, from <http://consultant.parus.ua/?doc=01E1O32CC0> [in Ukrainian].

4. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2011). Postanova «Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity» [Resolution "On approval of the State Standard of Basic and Complete Secondary Education"], № 1392-2011-p. Current edition from 01.09.2020. Retrieved August 30, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

5. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2021). Nakaz «Pro zatverdzhennia typovoi osvitnoi prohramy dlia 5–9 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity» [Order "On approval of the model educational program for grades 5–9 of general secondary education institutions"], № 235, 19.02.2021. Retrieved August 30, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-21#Text> [in Ukrainian].

6. Maksymchuk, B. A. (2012). Zmist valeolohichnoho svitohliadu u pidkhody do analizu yoho rezultatyvnosti [The content of the valeological worldview and approaches to analyzing its effectiveness]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*, 16(4), 66–73. [in Ukrainian].

7. Tarasenko, H. S., Maksymchuk, B. A., Branitska, T. R., Demchenko, I. I., Khmeliar, I. M., Pichkur, M. O., Trofimenko, V. O., & Maksymchuk, I. A. (2019). Zdorovia suchasnoi liudyny: chynnyky yoho vdoskonalennia [The health of modern humans: factors of its improvement]. *Nauk. chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 15: Nauk.-ped. problemy fiz. kultury (fizychna kultura i sport)*, 11(119), 174–179. Retrieved August 30, 2025, from <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/11651> [in Ukrainian].

8. Kopanchuk, V. (2020). Ekolohichna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy: suchasni kontseptsii ta pidkhody [Environmental security as a component of Ukraine's national security: modern concepts and approaches]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy*, 2(97), 45–49. [https://doi.org/10.36030/2310-2837-2\(97\)-2020-45-49](https://doi.org/10.36030/2310-2837-2(97)-2020-45-49) [in Ukrainian].

9. Khylyko, M. I. (2021). Ekolohichna bezpeka yak fundamentalna skladova natsionalnoi bezpeky [Environmental security as a fundamental component of national security]. *Visnyk Donetskoho natsionalnogo universytetu imeni Vasylia Stusa. Serii: Politychni nauky*, 6, 69–75. <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2021.6.11> [in Ukrainian].

10. Yavorska, V. (2023). Vyznachennia poniattia ekolohichnoi bezpeky pry ekotsydi [Defining the concept of environmental security in conditions of ecocide]. *Naukovi pratsi MAUP. Serii: Yurydychni nauky*, 2(65), 56–62. <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.2.8> [in Ukrainian].

11. Dankevych, V. Ye., Dankevych, Ye. M., Dankevych, A. Ye., & Naumchuk, V. V. (2023). Ekonomichna, prodovolcha ta ekolohichna bezpeka v umovakh pisliavoiennoi vidbudovy: svitovyi dosvid [Economic, food and environmental security in post-war reconstruction: global experience]. *Modern Economics*, 41, 45–53. [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-07](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-07) [in Ukrainian].

12. Levchenko, I. V., & Buriak, A. A. (2023). Derzhavna pidtrymka rozvytku APK dlia zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky y podolannia ekozahroz: svitovyi dosvid ta realii Ukrainy [State support for the development of agriculture to ensure environmental security and overcome eco-threats: global experience and Ukrainian realities]. *Ahrosvit*, 18, 96–105. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.18.96> [in Ukrainian].

13. Kurepin, V. M. (2024). Ekolohichna bezpeka rehioniv cherez vprovadzhennia resursno-zberihaiuchykh tekhnolohii [Environmental safety of regions through the implementation of resource-saving technologies]. In *Food Security of Ukraine during War and Post-war Recovery: Global and National Dimensions* (pp. 84–87). Mykolaiv. <https://doi.org/10.31521/978-617-7149-78-0-26> [in Ukrainian].

14. Kobylanskyi, O. (2013). Kompetentnisnyi pidkhid do vyvchennia dystsyplin tsykladu bezpeky zhyttiediialnosti u VNZ [Competence-based approach to studying life safety cycle disciplines in higher education institutions]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Pedagogichni nauky*, 7(256), 43–48. Retrieved August 30, 2025, from <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6777/1/9.pdf> [in Ukrainian].

15. Polishchuk, O. V., Repinskyi, S. V., & Slabkyi, A. V. (2017). Formuvannia kompetentsii z bezpeky zhyttiediialnosti u studentiv VNZ [Formation of life safety competences among higher education students]. *Pedahohika bezpeky*, 1, 72–80. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2016-1-1-72-80> [in Ukrainian].

16. Vorozhbiian, M. I., Myhal, H. V., & Protasenko, O. F. (2016). *Bezpeka zhyttiediialnosti: navchalnyi posibnyk* [Life safety: Textbook]. Kharkiv: UkrDUZT. Retrieved August 30, 2025, from <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2396/1> [in Ukrainian].

17. Stytsenko, T. Ye., Proniuk, H. V., Serdiuk, N. M., & Khondak, I. I. (2018). *Bezpeka zhyttiediialnosti: navchalnyi posibnyk* [Life safety: Textbook]. Kharkiv: KhNURE. Retrieved August 30, 2025, from https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2021/04/posibnik-bgd_2018.pdf [in Ukrainian].

18. Motsa, A. (2025). Zdorov'iazberezhuvalni osvichni tekhnolohii v pidhotovtsi zdobuvachiv vyshchoi osvity yak skladova bezpeky zhyttiediialnosti ZVO [Health-preserving educational technologies in higher education training as a component of life safety]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 2, 345–352. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.44> [in Ukrainian].

19. Cheyepesh, I. V., Maliar, L. V., & Kukhta, M. I. (2024). Ekolohichna skladova inshomovnoi pidhotovky studentiv ZVO: zmist, motyvatsiia, mekhanizmy realizatsii [Environmental component of foreign language training of students: content, motivation, implementation mechanisms]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 4(38), 776–785. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4\(38\)-776-785](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-776-785) [in Ukrainian].

9(17)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

20. Petrenko, V., & Saukh, O. (2025). Formuvannia tsyfrovoi kultury pozhezhnoi bezpeky u zdobuvachiv osvity zasobamy e-learning [Formation of digital fire safety culture of students through e-learning]. *Pozhezhna bezpeka*, 46, 116–125. <https://doi.org/10.32447/20786662.46.2025.12> [in Ukrainian].

21. Herasymchuk, O. (2022). Osveshchenie roli kursu «Ekolohiia ta bezpeka zhyttiediialnosti» u formuvanni kompetentsii bezpeky studentiv IT [The role of the course "Ecology and Life Safety" in shaping safety competencies of IT students]. *Novi tekhnologii navchannia*, 96, 54–59. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.07> [in Ukrainian].

22. Smirnov, S., Dmytryshchuk, N., & Sylenko, Yu. (2023). Partnerska vzaiemodiia yak osnova profesiinoi samorealizatsii zdobuvachiv osvity [Partnership interaction as a basis for professional self-realization of students]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 65(3), 283–289. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-43> [in Ukrainian].

23. Sylenko, Y. (2024). Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 10(1), 68–76. <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68> [in English].